

Zeki Sarıhan

Gezi Parkı'ndan bir anda bütün ülkeye yayılan halk ayaklanması, herkesi şaşırttı. Aslında bütün tarih böyle beklenmedik zamanlarda patlak veren olaylarla doludur.

2000 yılı başlarında gazetelerde yer alan bir bilgiye göre, her yüzyılın başında, o yüzyılın sonunda nasıl bir dünyada yaşanacağını tahmin edenler, olabilecek gelişmelerin ancak yüzde üçünü görebilmişler. Gerçekten gelecek bilinmezlerle doludur.

Buna bir örnek olmak üzere, yaklaşık son yüzyılın Türkiye'sine kısaca göz atalım. Yüz yıl önceki atalarımızın içinde en geniş ütopyalara sahip olanlar bile bugün ulaştığımız teknolojik, siyasi, kültürel durumu tahmin edebilir miydi?

Değil yüz yıl, on yıl içinde bile nasıl öngörülemez gelişmeler olduğunu Türkiye'nin son yüz yılını onar yıllık dilimlere bölerek yalnızca siyasi gelişmelere değineceğiz.

1900 yılından alıyoruz. Anayasa'yı yürürlükten kaldıran İkinci Abdülhamit, diktatörlüğünün 22. yılındadır. Hiçbir partinin faaliyet göstermesine izin verilmez. Ülkenin bir parlamentosu bile

yoktur. Basın sansür altındadır. Bazı aydınlar hürriyet mücadelesi içindeyse de hürriyetin ne zaman gerçekleştirileceği meçhuldür. Halk kitleleri ise henüz bu mücadelenin çok uzağındadır.

Birinci on yıl: 1910 yılına geldiğimizde ise Türkiye siyasi olarak bambaşka bir ülkedir. Diktatörlüğe karşı ülkenin her tarafında aydınların hareketi meyvelerini vermiş, hürriyetçi genç subaylar ayaklanmış, 1908'de Abdülhamit rejimi devrilerek Türkiye meşruti bir idareye geçmiştir. Dernekleriyle, siyasi partileriyle, özgür basınıyla bu yepyeni bir Türkiye'dir.

İkinci on yıl, 1910-1920 arasındır. Ülke Trablusgarp, Birinci ve İkinci Balkan Savaşlarından sonra Birinci Dünya Savaşı fırtınasına tutulmuş, ülkenin altı üstüne gelmiş, yaşanan büyük yenilgi nedeniyle ülke küçülmüş, kalan yerler de parçalanma tehlikesi altına düşmüştür. Daha birkaç yıl önce her şeye hâkim görünen İttihat ve Terakki kendi feshetmek zorunda kalmış, vatani kurtarmak için Anadolu'da bir cephe açılmıştır. Ülkenin geçireceği bu büyük değişimi herhalde 10 yıl önce kimse tahmin edemezdi.

Üçüncü on yıl, 1920-1930 yıllarını kapsar. 1930 Türkiye'si, 1920 yılı Türkiye'sinden fersah fersah uzaktır. Büyük çoğunluk bu muazzam değişimi rüyasında görse inanmazdı! Kurtuluş Savaşı başarıya ulaşmış tam bağımsız bir ülke gerçekleşmiş olmaktan başka, padişah ve halifelik yıkılmış, Avrupalı kanunlar getirilmiş, bin yıllık yazı bile değiştirilmiştir. Ülke tek partili bir rejimle yönetilmektedir.

Dördüncü on yıl, bundan önceki on yıllarda olduğu kadar büyük değişikliklere sahne olmadıysa

da, Atatürk'ün ölümüyle yerine İsmet İnönü'nün geçmesi, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı iktisadi ve siyasi sıkıntılar azımsanamaz. Bu on yılın nispeten istikrarlı geçmesinin nedeni ülkenin İkinci Dünya Savaşı'na girmemesidir. O yıllarda dünya ateş içindedir. Bunun sonuçlarını Türkiye beşinci on yıl içinde yaşayacaktır.

Beşinci on yıl 1940-1950 arasıdır. 1940 yılında kim öngörebilirdi ki savaşı Almanya kaybedecek, Türkiye tarafsızlık politikasını bırakarak Atlantik sistemine yaklaşacak, 27 yıllık CHP seçimleri kaybederek yerine Demokrat Parti geçecektir. 17 yıl Türkiye semalarında Tanrı Uludur diye başlayan Türkçe Ezan'dan dönülecek, Köy Enstitüleri kapatılacak, Tek Parti rejiminin tasfiye ettiği kadrolar ve anlayışlar yeniden siyasete döneceklerdir?

Altıncı on yıl sonu olan 1960'ta geline nokta, bundan önceki on yıllık dönemlerde gerçekleşenlerden hiç de daha az önemli değildir. Türkiye kapitalizme açılmış, köylü kitleleri şehirlerin çevresine dolmuş, DP üç kez üst üste seçim kazanmış fakat siyasi özgürlükleri boğmaya çalıştığı gerekçesiyle 1960'ta gençlik ve ordu hareketiyle iktidardan uzaklaştırılarak partinin ileri gelenlerinden üçü idam edilmiştir. Böyle bir gelişmenin olabileceğini 1950'de kaç kişi öngörebilirdi?

Yedinci on yıl 1960-1970 dönemidir. Bu dönemin özellikleri, 27 Mayıs Devrimi'nin artık hiç bitmeyecekmiş gibi görünen siyasi sistemine karşı olan bir partinin iktidara gelmesidir. Türkiye tarihinde ancak kurtuluş Savaşı yıllarında görülmüş ve kısa sürede denetim altına alınmış olan ve toplumun bütün alt ve orta sınıflarının sahneye çıktığı antiemperyalist halkçı bir sol dalga nerdeyse iktidara gelecektir.

Sekizinci on yıl, 1970-1980 dönemidir ve bu dönemin siyasi gelişmeleri, bundan önceki dönemler gibi öngörülemezdir ve önemlidir. Yükselen halk hareketi ve ordudaki sol örgütlenmeleri bastırmak için 1971 faşist darbesi, iki yıl sonra Ecevit'i başbakanlığa getiren yeni bir sol dalganın yükselmesi, Kıbrıs çıkarması, koalisyonlar ve tam da on yılın sonunda ülkedeki kargaşayı bahane eden faşist bir ordu darbesi ile faşist bir rejimin kurumlaşması bu dönemin öngörülemeyen olaylarıdır. Bu durum birçok insanı umutsuzluğa sevk etmiş, kitleleri siyasetten uzaklaştırılmış, kültür çölleşmesine yo açmıştır.

Dokuzuncu on yıl da "Gün doğmadan neler doğar" atasözünü doğrulayan bir dizi gelişmeye sahne olmuştur, 1980-1990 yıllarını kapsayan bu dönemde 12 Eylül rejimi kısa sürede tavsamış, siyasi hayat yeniden canlanmış, rejimin şimdiye kadar görülmemiş çaptaki zulmüne karşı insan hakları kavramı yükselmiştir. Devlet işletmelerinin özelleştirilmesi ve yabancılara aktarılması, küresel kapitalizme eklenme bu dönemde hızlanmıştır.

Onuncu on yıllık dönem, 1990-2000 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde, bir yandan Batı sermayesi Türk pazarını istila ederken, halk tüketim toplumu haline gelmiş, Muhafazakârlık dalgası toplumu yeniden biçimlendirmeye başlamıştır. Bu dönemi diğerlerinden ayıran özelliklerinden biri de Doğu'da, 1983'te başlayan ve daha sonra da sürecek olan Kürt isyanının sürece damgasını vurmasıdır.

On birinci on yıllık dönem, 2000-2010 dönemini kapsamaktadır. Bu dönemin en temel özelliği, 2002'de "Millî Görüş" kimliğini çıkardığını söyleyerek iktidara gelen AKP kadrolarının uyguladığı politikalarıdır. Taşradan yükselen yeni muhafazakâr burjuvazi, merkez burjuvaziyi yerinden etmiş, ekonomiye bütünüyle hâkim olarak enflasyonu kontrol altına almış, refah düzeyini yükseltmiş, buna dayanarak Türkiye'yi ABD'nin "Stratejik ortağı" ve Ortadoğu'daki üssü ve Batı'nın açık pazarı yapma, toplumu muhafazakârlaştırma programını yürürlüğe koymuştur.

İktidar, daha önce kimsenin öngöremeyeceği ordunun ve yargının iktidar ortaklığına son vermekle kalmamış, birçok komutan ve siyasetçiyi yargılama altına almış ve ağır cezaları çarptırmıştır, çarptırmaktadır.

On ikinci ve son dönem 2010'da başlamıştır ve devam etmektedir. Bu dönemin en kayda değer hareketi olarak tarihe geçecek olan iki gelişmeden biri Kürt Açılımı, diğeri ise çağdaş Türkiye'nin Gezi Parkı vesilesiyle Ortaçağ'a yaslanan bu iktidarı püskürtme hareketidir. Bu ayaklanma toplumun özgürlük isteğinin baskı altına alınamayacağını ve ülkenin tek bir kişinin diktatörlüğü altında yönetilemeyeceğini zihinlere yerleştirmiştir. Sürecin nasıl tamamlanacağı ve bundan sonraki on yıllar içinde toplumu hangi sürprizlerin beklediğini hiç kimse tahmin edemez.

"Gün doğmadan neler doğar!" demiş atalarımız. On yıl sonrasını bile tahmin edemeyen insanlar, yüz yıl sonrasını nasıl tahmin etsin? Hele dünyanın daha hızlı döndüğü bir devirde... Böyle durumlar için halkın iktidar sahiplerine de bir öğüdü vardır:

"Ne oldum deme, ne olacağım de!"

(27.6.2013)